

לעשות רצונך

הלכות מצויות

wa052052@gmail.com

ראש השנה ועשרת ימי תשובה

המלך - בעשרת ימי תשובה תקנו חז"ל (ברכות י"ג) לסיים בשמו"ע המלך הקדוש, המלך המשפט, ואם טעה או שהוא מסופק בהמלך הקדוש חוזר לראש התפילה, ואם נזכר תוך כדי דיבור יאמר המלך הקדוש ואינו צריך לחזור. ואם טעה בהמלך המשפט, **לדעת הרמ"א**, כיון שהזכיר מלך אינו חוזר, אמנם אם נזכר תוך כדי דיבור מעת אמרו אוהב צדקה ומשפט, אומר המלך המשפט.

לדעת המחבר - אם טעה בהמלך המשפט, ואמר מלך אוהב צדקה ומשפט, אם נזכר תוך כדי דיבור, דהיינו שיעור שלש תיבות "שלוש עליך רבי", יסיים מיד "המלך המשפט". ואם נזכר אחר שיעור כדי דיבור, יחזור לברכת השיבה, וימשיך משם והלאה על הסדר. ואפילו אם נזכר בברכות שלאחר מכן, ואפילו בברכת "שים שלום", או ב"אלקי נצור", יחזור לברכת "השיבה" וימשיך משם והלאה על הסדר. ואם לא נזכר עד שאמר פסוק יהיו לרצון אמרי פי, האחרון, אף על פי שלא עקר רגליו, יחזור לראש התפלה.

ומי שעומד בתפלתו באמצע "אלקי נצור", ונזכר שאמר "מלך אוהב צדקה ומשפט", במקום "המלך המשפט", שצריך לחזור לברכת השיבה, ולפני שהספיק לחזור, שמע קדיש או קדושה, לא יענה עם הצבור, שמכיון שהוא חייב לחזור לברכת השיבה, הרי הוא כעומד באמצע התפילה שאסור לו להפסיק לדברים שבקדושה. ועוד שאם יפסיק ויענה עם הצבור נמצא שגילה דעתו שסיים תפלתו, ואז יצטרך לחזור לראש התפלה, לפיכך שתיקתו יפה לו, ויכין להשליח צבור, ואחר כך יחזור למקום שטעה. (ילקוט יוסף)

שי"ן שטעה - שי"ן כשמתפלל בלחש, לעולם אינו חוזר ומתפלל שנית מפני טורח הצבור, אלא סומך על התפלה שיתפלל בקול רם, אמנם אם טעה בג' ראשונות, כל זמן שלא השלים תפילתו חוזר, והסומך להקל גם בזה לא הפסיד (קכ"ו י"ז).

שי"ן שטעה בחזרה - טעה בחזרת השי"ן ואמר הא-ל הקדוש ונזכר אחר כדי דיבור, או שהתחיל אתה חונן צריך לחזור לראש, וצריך לומר שנית סדר קדושה (מטה אפרים תקפ"ב ז')

ספק בהמלך הקדוש בר"ה ויו"כ - בעשרת ימי תשובה כשמסתפק חוזר כנ"ל, אך בר"ה ויו"כ כשהתפלל על הסדר ואמר; ובן תן פחדך וכי רק שמסופק בגמר הברכה, אם סיים המלך הקדוש אפשר דא"צ לחזור (תקפ"ג מ"ג ד').

לעילא לעילא - בכל הקדישים שאומרים בין ראש השנה ליום כיפור כופלין "לעילא" בקדיש, ובספר תשובה מאהבה כתוב שמצא כן בכל הנוסחאות הישנות, לומר "לעילא לעילא" בלא וא"ו קדם "לעילא" השני, ואומרים "לעילא מכל ברכתא". ובכל השנה שאין כופלין, אומרים "לעילא מן כל ברכתא" כדי להשלים כ"ח תיבות בקדיש. (מס"א תקפ"ג א').

עושה השלום - חותמין באלקי נצור אחר הפסיעות "עושה השלום" (מטה אפרים תקפ"ג כ"ב, ובקצה המטה אות ז'). וכן בקדישים שאחר התפילה אומרים "עושה השלום". וכתב הלבוש כי עושה וכן השלום בגמטריא ספריאל, לומר שהשם יתגדל סופר וכותב זכותיהן של ישראל, סימן תקפ"ג סעיף ה', ועיין אלה המגן ז' ובספרי המקובלים.

ברכת מעין שבע - בשבת שובה, וכן אם חל ר"ה או יוה"כ בשבת, בברכת מעין שבע אומרים; המלך הקדוש שאין כמוהו, וחותרם בשל שבת לבד. ואם טעה ואמר הא-ל הקדוש יש דעות באחרונים אם צריך לחזור, אבל אם נזכר קודם שסיים הברכה יתחיל מן המלך הקדוש.

זכרנו, ומי כמוך - הגאונים תיקנו לומר זכרנו, מי כמוך, וכתוב, בספר, ואם סיים הברכה ולא אמר, אין מחזירין אותו, כיון שאינו אלא תיקון הגאונים ולא נזכר בתלמוד, וכן הדין כשלא אמר ובן תן פחדך בר"ה ויו"כ, שאם סיים עכ"פ המלך הקדוש אינו חוזר.

תפילת שמו"ע בהרמת קול - כל ימות השנה מתפללים בלחש, אבל בראש השנה ויום הכפורים נוהגין להתפלל בקול רם (שו"ע) אמנם הרה"ק מרימיעוב זצ"ל בספר מנחם ציון בסעודת ליל ר"ה תקס"ו, כתב וז"ל; טוב צפרן של ראשונים הטור והב"י אשר מימיהן אנו שותין ומפיהן אנו חיים שהיו בעלי רוח הקודש ואחבי ישראל מאד וחששו על מנהגי בני הכפרים המתאספים בימים נוראים להתפלל בציבור ולא הורגלו בכך כל ימות השנה, לכן הם מגביהים קולם בתפילתם ובאמת י"ש איסור גדול להגביה קול בתפילתו ובפרט בספרי המקובלים והזוה"ק מחמירים מאד ע"ז וע"כ דאגו על הדבר שלא יהיה חלילה קטרוג על ישראל לכן כתבו מותר להגביה קולו בתפילתו מעט בימים הללו אבל אמת נכון הדבר שההיתר הזה הוא רק לפנים ולא טוב הדבר, אדרבה איסור גמור יש עכ"ל הזהב.

שכח לסיים בשל שבת – ר"ה שחל בשבת וסיים בשימו"ע בא"י, מלך על כל הארץ, מקדש ישראל ויום הזכרון, ושכח לסיים בשל שבת, ונוצר אחר כדי דיבור – אם הזכיר באמצע הברכה של שבת אינו חוזר, אבל אם לא הזכיר גם בתוך הברכה, אם נזכר קודם שעקר רגליו חוזר לאתה בחרתנו, ואם עקר רגליו חוזר לראש, במס"א תקפ"ג כ' הכריע שצריך לחזור, אך בהליכות שלמה אין י"ד פסק שלא יחזור, כעון שבביאוריה סי' תפ"ז נסתפק בזה וספק ברנות להקל.

לשנה טובה – נוהגין שכל אחד אומר לחבירו לשנה טובה תכתב ותחתם וכו' ולנקבה יאמר תכתבי ותחתמי, כ"ה דעת המג"א, אבל להרמ"ע מפאנו אין לומר ותחתם, וכ"ד הגר"א (מ"ב כ"ה), וכתב בהליכות שלמה פ"א הערה ס' שלא נהגו במקומותינו לברך בלחיצת יד, אלא לבא מן הדרך ובזמני שמחה. והחזון איש אמר לו שידו של אדם אינה כהפקר שיתפסנה כל אחד כחפצו (מעשה איש ו' עמוד ע"ה).

פרוסת המוציא – נוהגין לטבול פרוסת המוציא בדבש ואוכל, ויאמר: "יהי רצון שתתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה". ואם לוקח חלות דבש מכוורת, יש לרסק בערב ראש השנה, בכדי שלא יצטרך לרסק ביום טוב, ומכל שכן אם חל בשבת, ואין להפסיק בין הברכה ברכת "המוציא" לאכילה באמירת "יהי רצון", אלא בתחילה יש לו לאכול הפרוסה, ואחר כך יאמר ה"יהי רצון".

סימנא מילתא – אמרו חז"ל (פריית ו.) יהא אדם רגיל לאכול בר"ה, קרא רוביא, כרתי, סילקא, תמרי, וכשיאכל רוביא יאמר; יה"ר שירבו זכיותינו. כרתי, יכרתו שונאנו. סלקא, יסתלקו אויבינו. תמרי, יתמו שונאנו. קרא, יקרע גזר דינו ויקראו לפניך זכיותינו. ונוהגין לאכול תפוח מתוק בדבש ואומרים: תתחדש עלינו שנה מתוקה. ויש אוכלים רמונים ואומרים: נרבה זכיות כרמון; ונוהגין לאכול בשר שמן וכל מיני מתיקה.

אמירת יהי רצון – יש לברך תחילה העץ על התפוח, ואחר תחילת האכילה יאמר, יהי רצון מלפניך ד' אורי שירבו זכיותינו, וכדומה, ויתעורר אדם בתשובה כשיאמר יהי רצון ויתפלל על זה בלב שלם, ויאמר הבקשה אחר התחלת האכילה מפני שאסור להפסיק בין ברכה לאכילה, ובדיעבד אם אמרו קודם האכילה אינו הפסק. (מטה אפרים תקפ"ג א') ויש נוהרים שלא להביא התמרים לשלחן עד אחר אכילת התפוח, דאם כן יצטרך להקדימו שהוא משבעת המינים (שפע חיים ראש השנה מכתב י"ט).

יעלה ויבא בברכת המזון – שכח לומר "יעלה ויבא" בברכת המזון, נחלקו בזה אם צריך לחזור לראש, דלדעת המג"א אינו חוזר כיון שיי"א שמותר להתענות בר"ה,

והרבה אחרונים ס"ל כהכנה"ג שחוזר שהרי מי שאינו מתענה חייב לאכול פת וקפ"ח י"ט ובא"ר, ובשו"ע הרב בפסקי הסידור ס"ל דבלי"ל ר"ה חוזר, וביום אינו חוזר דהרי בלילה לכו"ע אסור להתענות.

יעלה ויבא בברכת המזון, כשנכנס אחר בונה ברחמיו ירושלים - אם נזכר קודם שהזכיר השם מברכת "הטוב והמיטיב", אומר: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר נתן ימים טובים לישראל את יום הזיכרון הזה, ומסיים ברוך אתה ה' מקדש ישראל ויום הזכרון", נוהיין להסוברים שחוזר בשכח לגמרי, אבל להסוברים שאינו חוזר, אינו מסיים בברכה כמו בראש חודש] ואחר כך אומר: "ברוך אתה ה' כו' הא-ל אבינו" על הסדר.

שכח רצה - אם חל ר"ה בשבת ושכח גם "רצה", אומר: "ברוך אתה ה'... שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית וימים טובים לישראל את יום הזיכרון הזה, ברוך אתה ה' מקדש השבת וישראל ויום הזכרון". ואם לא נזכר עד שכבר פתח בברכת "הטוב והמיטיב", דהיינו שכבר אמר "ברוך אתה ה'", חוזר לראש ברכת המזון והיינו דסעודות של ערב ושל שחרית, אבל בסעודה שלישית אינו חוזר ואינו חותם.

הרחמן - בסוף ברכת המזון אומר: "הרחמן הוא יחדש עלינו את השנה הזאת לטובה ולברכה:" וי"א גם הרחמן ינחילנו ליום שכולו טוב, ויש נמנעים מלאמרו, החת"ס לא אמרו והטעם משום ד"א שמונת להתענות בר"ה (טעמי המנהגים בשם נועם מגדים)

אכילת חמוצים - נוהגין שלא לאכול דברים חמוצים ומרורים. גם נוהגין שלא לאכול אגוזים ולוזים, כי אגוז בגימטריא חטא, וגם מרבים כיחה וניעה המבטלים התפילה. ומטעם זה אין לאכול פולין וקטנית המרבים כיחה וניעה, ובאמרי פנחס אות תפ"א כתב הטעם שאין אוכלים חמוצים כדי שלא יצטרך לעקם פיו, כי כל דבר עושה רושם ביום הזה על כל השנה.

שלום זכר - כשחל בשבת, אין עושין שלום זכר בריבוי עם כבשאר שבתות, וגם לא נוהג להכריז על כך בבית הכנסת (הליכות שלמה ב' ג') ולענין אכילת ארבעים המצוי לשלום זכר, אין מניעה לאכול כיון שהוא מבושל (עיין הליכות חיים עמוד ע').

שלא לנעוץ - כתבו הפוסקים, הנה כל אלו הענינים עושין הכל לסימן טוב ולכן פשיטא שיזוהר מאד שלא ינעוץ בימים האלו מלבד גודל האיסור, כדי שיהיה לסימן טוב, רק יהיה שמח לבו ובטוח בד' עם התשובה ומעשים טובים, וכן אמר השרף מקוצץ זצ"ל יש הנמנעים מאכילת אגוזים בימים אלה לפי שהם בגימטריא חטא ואינם נמנעים מחטא עצמו למרות שגם הוא בגימטריא חטא.